

Sofistene og Sokrates

- Sokrates skrev ingenting, men orienterte seg mot samtalen
- Sokrates opptrer i Platons dialoger, ofte i samtale med *sofistene* (Sokrates' hovedmotstandere)

Sofistene

- (Protagoras, Trasymachos, ...)
- Eksperter på retorikken (talekunsten)
- Tok betaling for å argumentere for eller mot alt
  - Datidens «reklamefolk eller kommunikasjonsrådgivere» (D&D)
- Drev med *overtalelse*, uten hensyn til påstandenes *sannhetsverdi*.

Sofistene

- Mest opptatt av etiske og politiske spørsmål
- Målet var å *vinne diskusjonen*, ofte ved bruk av følelsesappellerende argumenter
- Forsvarte dette med *relativisme*: påstanden om at alle oppfatninger er subjektive og relative.
  - Protagoras' *Homo Mensura* -prinsipp:
«Mennesket er målet (målestokken) for alle ting, om det som er, at det er, og om det som ikke er, at det ikke er».

Relativisme

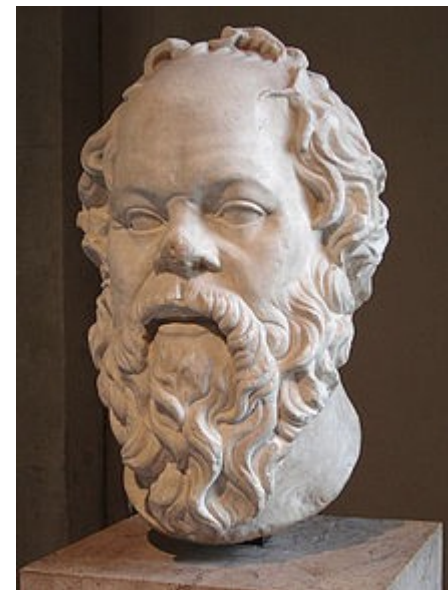
- Ulike grader av relativisme (om et spørsmål, diskurs, eller område):
  - Kulturell relativisme: Sannhet er relativ til forskjellige kulturer
  - Sosial relativisme: Sannhet er relativ til sosiale grupper
  - Individuell relativisme: Sannhet er relativ til individer

Relativisme

- De fleste av oss er relativister angående *noen påstander* (smak, moteriktighet, osv) og *absolutister* angående andre (materielle objekters egenskaper)
- *Ubegrenset* relativisme virker selvmotsigende
  - Bernard Williams: «You know, relativism just isn't true *for me*.»
  - En gjennomgående (individuell) relativisme gjør genuin *uenighet* logisk umulig.

Sokrates (470-399)

- Dypt uenig med sofistene og deres relativisme
- Filosofi skal *søke sannhet*, ikke overtale ved hjelp av retorikk
- Sokrates så det som sin oppgave å være «fødselshjelper»: å få andre til å *innse sannheten selv*.

Sokrates' metode

- Egenerklært «bygdeoriginal» og «plageånd»
- Sokrates' metode var *dialogen*
  - Starter med et spørsmål (ofte vedrørende definisjonen av en egenskap som *mot*, *rettferdighet*, osv)
  - Etter at samtalepartneren (ofte en sofist, eller annen vel ansett person) har kommet med et forslag, begynner Sokrates å trekke konsekvenser gjennom videre spørsmål
  - Etter hvert viser Sokrates at motdebattantens forslag leder til motsigelser eller absurditeter.

Sokrates

- Dialogene har sjelden et resultat hvor man kommer frem til en gyldig definisjon
  - Snarere viser Sokrates at etablerte syn blant ekspertene bryter sammen
- Orakelet i Delfi: «Sokrates er den klokeste blant dødelige: han visste at han ikke visste, mens de fleste var uvitende om sin egen uvitenhet.»

Sokrates

- Denne måten å argumentere på gjorde Sokrates til en politisk kontroversiell person
- Ble anklaget for å «undergrave statens religion og forføre ungdommen» og fikk dødsstraff.
  - Sterk påvirkning på Sokrates' elev Platon.

Sokrates

- Eksempel på Sokrates' metode:
  - Dialogen *Menon*, D&D, s. 42-43.
  - Hva er *dygd*? (Et sammensatt ord, *dyd* + *dugelighet* ~ gr. *areté*, engl. *virtue*).
  - Menon kommer med eksempler på dygder
  - Sokrates er ikke fornøyd: han vil vite hva som er *felles* til alle dygder, hva som *gjør at* Menons eksempler alle er dygder

Sokrates' morallære

- De sentrale begrepene:
  - *Dygder (areté)*, eller moralske kvaliteter
    - Mot, visdom, måtehold, rettferdighet
  - *Lykke*
- Dygdene dreier seg om å *fungere godt som et menneske*
  - En som besitter og utøver dygdene *fungerer på sitt beste*
  - Når en (menneskesjelen) fungerer på sitt beste, blir man *lykkelig*.

Sokrates' morallære

- Lykke $\neq$ nytelse, men snarere «fred meg seg selv» (*eudaimonia*)
- Sokrates: alle mennesker *vil* det gode:
  - Umoralsk handling skyldes *mangel på innsikt* i det gode.
  - «Den som vet hva som er rett, gjør det rette»
- God moral er et spørsmål om *læring*.
- Rett innsikt $\rightarrow$ rett handling $\rightarrow$ lykke.

Sokrates' morallære

- Oppsummering:
  - *Absolutisme* om moral
    - Moral er ikke relativ til en kultur eller et individ
  - *Rasjonalisme* om moral
    - Man kan finne frem til den rette moral gjennom rasjonell diskusjon
  - OBS: Sokrates gir oss ikke svaret på hva den rette moral er, men en *metode* for å finne den.